

УТВЪРДИЛ

на осн. чл.196, ал.6 от ЗПУО: /п/
МИТКО СТАЙКОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ

СЪГЛАСУВАЛ

на осн. чл.196, ал.6 от ЗПУО: /п/
СТЕФАН СТАНЧЕВ
НАЧАЛНИК НА РУО - ТЪРГОВИЩЕ

СЪГЛАСУВАНА

на осн. чл.196, ал.6 от ЗПУО с **ОБЛАСТЕН СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ НА
ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ – РЕШЕНИЕ №1 ОТ
ПРОТОКОЛ №32/31.05.2017г.**

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ
ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ
НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ТЪРГОВИЩЕ
2017 – 2018г.**

МАЙ 2017г.

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)	3
1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ	7
3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	31
4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ	31
5. ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	32
6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА	52
7. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ	53
8. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА	53

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ (АБРЕВИАТУРИ)

ДГ	Детска градина
ЕПЛР	Екип за подкрепа за личностно развитие
ЗБППМН	Закон за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
ИКТ	Местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
МС	Министерски съвет
НЕИСПУО	Национална електронна информационна система за предучилищното и училищно образование
НУ	Начално училище
ОУ	Основно училище
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ПО	Приобщаващо образование
ПГ	Професионална гимназия
ПУИ	Помощно училище - интернат
ПЛР	Подкрепа за личностно развитие
РЕПЛР	Регионален екип за подкрепа за личностно развитие
СУ	Средно училище
СУУУС	Средно училище за ученици с увреден слух
РУО	Регионално управление на образованието
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
ЦПЛР-ОДК	Център за подкрепа за личностното развитие - Обединен детски комплекс
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа
СРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Нормативни основания.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на област Търговище е разработена в изпълнение на разпоредбата на **чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование** (обн. ДВ бр. 79 от 13.10.2015 г.) (**ЗПУО**) и **чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование** (приета с ПСМ № 286 от 04.11.2016 г.)

В основата на Областната стратегия стоят анализите на общините на територията на област Търговище за потребностите от подкрепа по чл. 196, ал. 3 от *ЗПУО*, приети от общинските съвети, както следва:

- Община Търговище – решение №14, протокол №20/27.04.2017г.
- Община Попово – решение №266, протокол №19/27.04.2017г.
- Община Омуртаг – решение №221, протокол №26/28.04.2017г.
- Община Опака – решение №167, протокол № 19/21.04.2017г.
- Община Антоново – решение №196, протокол №21/27.04.2017г.

Стратегията включва и описание на предизвикателствата, направени въз основа на изводите от общинските анализи, стратегическите и оперативни цели, необходимите мерки и дейности в областта на подкрепата за реализиране на поставените цели.

1.2. Общи условия за подкрепата за личностно развитие (ПЛР) в контекста на Закона за предучилищното и училищно образование и Наредбата за приобщаващо образование.

Законът за предучилищното и училищното образование /ЗПУО/ определя образованието като национален приоритет, който се гарантира чрез прилагането на основополагащи принципи:

- ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и на ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
- равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;
- равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;
- запазване и развитие на българската образователна традиция;
- хуманизъм и толерантност;
- съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;

- иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обоснованост и прогнозиране на резултатите от иновациите;

- прозрачност на управлението и предвидимост на развитието на предучилищното и училищното образование;

- автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация;

- ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.

Законът за предучилищното и училищното образование внася ново качество в нашето образование като регламентира приобщаващото образование като неизменна част от правото на образование и въвежда осигуряването на условия за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата- обща и допълнителна.

Подкрепата на личностното развитие в системата на предучилищното и училищното образование, осъществявана от образователните институции /детски градини, училища, центрове за подкрепа на личностното развитие, специализираните обслужващи звена/ се основава на самостоятелно разработени и прилагани политики, чиито основни принципи са:

- изграждане на позитивен организационен климат чрез създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост към всички участници в образователния процес;

- утвърждаване на позитивна дисциплина, върху основата на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите.

- развитие на училищната общност, съгласно идентифицираните предизвикателства, цели и дейности.

Съгласно чл. 174, ал. 1 от *ЗПУО*, институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, съвместно с държавните и местни органи и структури и доставчиците на социални услуги.

Според чл. 176, ал. 1 от *ЗПУО* и чл. 4, ал. 2 от *Наредбата за приобщаващото образование*, подкрепата за личностно развитие се осигурява на всички деца и ученици, в съответствие с индивидуалните им потребности и има за цел да осигури за децата и учениците подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им.

Редът за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа се урежда с *Наредбата за приобщаващото образование*.

Съгласно чл. 171, ал. 1, т. 7 от ЗПУО, получаването на обща и допълнителна подкрепа е право на детето и ученика.

Чл. 177, ал. 1 от ЗПУО и чл. 4, ал. 1 от *Наредбата за приобщаващото образование* определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна.

Обща подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 от ЗПУО	Допълнителна подкрепа за личностно развитие по чл. 187 от ЗПУО
<p>Насочена е към развитието на потенциала на всяко дете и ученик.</p>	<p>Насочена е към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. екипна работа между учителите и други педагогически специалисти; 2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; 3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език (само за детските градини); 4. допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; 5. консултации по учебни предмети; 6. кариерно ориентиране на учениците; 7. занимания по интереси; 8. библиотечно-информационно обслужване; 9. грижа за здравето; 10. осигуряване на общежитие; 11. поощряване с морални и материални награди; 12. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; 13. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; 14. логопедична работа; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. работа с дете и ученик по конкретен случай; 2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения и при физически увреждания; 3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; 4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания; 5. ресурсно подпомагане за ученици със специални образователни потребности. <p>Съгласно чл. 81 от <i>Наредба за приобщащо образование</i>, допълнителната подкрепа е:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ краткосрочна (минимум 1 учебна година, максимум – до края на етап на обучение) □ дългосрочна – повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение

Подкрепата за личностно развитие се предоставя на всяко дете и ученик, като осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им и е в съответствие с индивидуалните им образователни потребности.

2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ

В анализа са разгледани ключовите фактори и елементи от предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и изводите за основната насока за бъдещи действия, които следват от силните и слаби страни на настоящата ситуация.

2.1. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2016/17 г.

Към момента на изготвяне на стратегията в област Търговище съществуват следните образователни институции:

- **55** училища – начални, основни, средни, профилирани, професионални и специални училище;
- центъра за подкрепа за личностно развитие – Обединен детски комплекс Търговище;
- **20** детски градини;
- специализирано обслужващо звено по чл. 27 и чл. 50, ал. 1, т. 5 от ЗПУО – Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование - област Търговище.

№	община	населено място	наименование на училище/център/детска градина за учебната 2016/2017 година по ЗПУО	директор	Брой деца/ученици
1	Антоново	гр. Антоново	Средно училище "Св. Св. Кирил и Методий" гр. Антоново	Мария Асенова Михайлова	268
2	Антоново	с. Стеврек	Основно училище "Никола Йонков Вапцаров" с. Стеврек	Юксел Хюсеинов Махмудов	46
3	Антоново	с. Трескавец	Основно училище "Никола Йонков Вапцаров" с. Трескавец	Фатме Османова Алиева	31

4	Антоново	с.Изворово	Начално училище "Д-р П. Берон"	Ангелина Ангелова	29
5	Омуртаг	с. Беломорци	Основно училище "Георги Бенковски" с. Беломорци	Диана Стойкова Стоянова	113
6	Омуртаг	с. Врани кон	Основно училище "Никола Й. Вапцаров" с. Врани кон	Сейфидин Шекибов Ереджебов	135
7	Омуртаг	с. Зелена морава	Основно училище "Христо Ботев" с. Зелена морава	Емилия Бончева Стефанова	151
8	Омуртаг	с. Камбурово	Основно училище "Христо Ботев" с. Камбурово	Здравка Кръстева Динчева	191
9	Омуртаг	с. Обител	Основно училище "Христо Смирненски" с. Обител	Зюлейха Халилова Якубова	60
10	Омуртаг	с. Плъстина	Основно училище "Д-р Петър Берон" с. Плъстина	Мустафа Ахмедов Ваклев	195
11	Омуртаг	гр. Омуртаг	Профилирана гимназия "Симеон Велчев" гр. Омуртаг	Димитър Христов Димитров	225
12	Омуртаг	гр. Омуртаг	Основно училище "Акад. Даки Йорданов" гр. Омуртаг	Теодора Цветанова Витова	318
13	Омуртаг	гр. Омуртаг	Професионална гимназия по транспорт и лека промишленост гр.Омуртаг	Райна Стоянова Борисова	147
14	Омуртаг	гр. Омуртаг	I Начално училище "Христо Смирненски"	Стелиян Борисов	285
15	Омуртаг	гр. Омуртаг	II Начално училище "Васил Левски"	Татяна Петрова	120
16	Опака	с. Голямо Градище	Основно училище "Алеко Константинов" с.Голямо Градище	Джошкун Сабриев Феимов	41
17	Опака	с. Крепча	Основно училище "Васил Левски" с.Крепча общ.Опака	Седат Фехимов Мехмедов	132
18	Опака	гр. Опака	Средно училище "Васил Левски" гр. Опака	Борислав Петров Борисов	278
19	Попово	гр. Попово	Основно училище "Никола	Румен Коев	450

			Йонков Вапцаров" гр.Попово	Рачев	
20	Попово	гр. Попово	Основно училище"Свети Климент Охридски"гр. Попово	Кармелина Панайотова Колева	346
21	Попово	гр. Попово	Основно училище "Любен Каравелов" гр.Попово	Свенослав Янков Минчев	402
22	Попово	с. Водица	Основно училище "Отец Паисий" с.Водица	Атанас Стефанов Атанасов	69
23	Попово	с. Зараево	Основно училище "Св. Св. Кирил и Методий" с. Зараево	Петър Йорданов Стоянов	94
24	Попово	с. Ломци	Основно училище "Христо Ботев" с. Ломци	Ахмед Сюлейманов Сеидов	105
25	Попово	с. Садина	Основно училище "Христо Ботев" с.Садина	Илка Банева Дечева	42
26	Попово	с. Светлен	Основно училище "Антон Страшимиров" с.Светлен	Биляна Неделчева Милева	154
27	Попово	с. Славяново	Основно училище "Васил Левски" с. Славяново	Димитър Антонов Антонов	74
28	Попово	гр. Попово	Профилирана гимназия "Христо Ботев" гр. Попово	Венелин Николов Лазаров	265
29	Попово	гр. Попово	Професионална гимназия по техника и лека промишленост гр. Попово	Каролина Димова Христова-Маркова	246
30	Попово	гр. Попово	Професионална гимназия по селско стопанство "Никола Пушкарв" гр. Попово	Теменуга Иванова Тодорова	402
31	Търговище	гр.Търговище	Първо основно училище "Христо Ботев" гр.Търговище	Димитър Алексиев	700
32	Търговище	гр.Търговище	Второ основно училище "Никола Йонков Вапцаров" гр.Търговище	Таня Пенчева Петкова	144
33	Търговище	гр. Търговище	Трето основно училище "Петко Рачов Славейков"	Анета Иванова Куманова	281

			гр. Търговище		
34	Търговище	гр. Търговище	Четвърто основно училище "Иван Вазов" гр. Търговище	Бойка Йорданова Сотирова	272
35	Търговище	с. Буйново	Основно училище "Свети Свети Кирил и Методий" с.Буйново	Пламен Димитров Папуров	63
36	Търговище	с. Вардун	Основно училище "Христо Ботев" с. Вардун	Нихат Мехмедов Билялов	126
37	Търговище	с. Голямо ново	Основно училище "Георги Стойков Раковски" с. Голямо ново	Стилиана Николова Димитрова	118
38	Търговище	с. Драгановец	Основно училище "Св. Св. Кирил и Методий" с. Драгановец	Снежана Димитрова Мисирджиева	43
39	Търговище	с. Дралфа	Основно училище "Свети Свети Кирил и Методий" с.Дралфа	Цветелина Стойнова Дамянова	101
40	Търговище	с. Лиляк	Основно училище "Христо Ботев" с. Лиляк	Мария Манева Иванова	96
41	Търговище	с. Макариополско	Основно училище "Христо Ботев" с.Макариополско	Милчо Василев Манев	72
42	Търговище	с. Надарево	Основно училище "Паисий Хилендарски" с.Надарево	Веселин Добринов Николов	100
43	Търговище	с. Подгорица	Основно училище "Отец Паисий" с.Подгорица	Женя Петрова Тодорова	98
44	Търговище	с. Руец	Основно училище "Христо Ботев" с. Руец	Феодора Димитрова Димова	60
45	Търговище	гр. Търговище	Първо средно училище "Свети Седмочисленици" гр. Търговище	Севдалина Петкова Зафирова	1048
46	Търговище	гр. Търговище	Второ средно училище "Професор Никола Маринов" гр.Търговище	Галя Петрова Панайотова	1241
47	Търговище	гр. Търговище	Профилирана гимназия с изучаване на чужди езици	Атанас Петков Цанев	48

			"Митрополит Андрей" гр. Търговище		
48	Търговище	гр. Търговище	Професионална гимназия по икон. информатика "Джон Атанасов" гр. Търговище	Георги Димитров Николов	315
49	Търговище	гр. Търговище	Професионална техническа гимназия "Цар Симеон Велики" гр.Търговище	Николай Иванов Николов	298
50	Търговище	гр. Търговище	Професионална гимназия по електротехника и строителство гр. Търговище	инж. Иваничка Величкова Дянкова	85
51	Търговище	гр. Търговище	Професионална гимназия по туризъм и ХВТ "Ал. Константинов" Търговище	инж. Илия Тодоров Беров	248
52	Търговище	гр. Търговище	Професионална гимназия по земеделие гр.Търговище	Живко Златков Жеков	146
53	Търговище	гр. Търговище	Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски" гр.Търговище	Росен Райков Милачков	50
54	Търговище	гр. Търговище	Специализирано спортно училище "Никола Симов" гр. Търговище	Кольо Йовчев Калев	154
55	Търговище	гр. Търговище	Помощно училище-интернат "Д-р Петър Берон" гр.Търговище	Йорданка Димитрова Маринкова	84
1	Антоново	гр. Антоново	Детска градина "Шестте ястребинчета" гр. Антоново	Мюжгян Екремова Мустафова	113
2	Омуртаг	гр. Омуртаг	Детска градина №1 "Радост" гр. Омуртаг	Евелина Илиева Енчева	277
3	Омуртаг	с. Камбурово	Детска градина №2 "Усмивка" с. Камбурово	Емел Хюсеинова Расимова	249
4	Опака	гр. Опака	Детска градина "Усмивка" гр. Опака	Румяна Русева Радева	
5	Попово	с. Зараево	Детска градина "Зарайск"	Красимирка	166

			с. Зараево	Пенева Димитрова	
6	Попово	гр. Попово	Детска градина "Лястовичка" гр. Попово	Татяна Петрова Тодорова	176
7	Попово	гр. Попово	Детска градина "Здравец" гр. Попово	Росица Стоянова Черкезова	175
8	Попово	гр. Попово	Детска градина "Слънце" гр. Попово	Димитринка Минева Витанова- Йорданова	174
9	Търговище	гр. Търговище	Детска градина "Пчелица"	Милка Николова	143
10	Търговище	гр. Търговище	Детска градина №1 "Веселушко" гр. Търговище	Иванка Костадинова Ботева	168
11	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 2 "Осми март" гр. Търговище	Ивелина Петрова Атанасова	177
12	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 3 "Здравец" гр. Търговище	Светла Рахнева Георгиева	118
13	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 5 "Червената шапчица" гр. Търговище	Радка Стойнова Петрова	125
14	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 6 "Пролет" гр. Търговище	Даниела Иванова Миткова	136
15	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 7 "Снежанка" гр. Търговище	Даниела Тодорова Райкова	150
16	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 8 "Слънце" гр. Търговище	Севдалина Минчева Михова	165
17	Търговище	гр. Търговище	Детска градина № 9 "Приказка" гр. Търговище	Даниела Лазарова Димитрова	149
18	Търговище	гр. Търговище	Детска градина 11 "Звънче" гр. Търговище	Димитринка Иванова Атанасова	219
19	Търговище	с. Макариополско	Детска градина "Първи юни" с. Макариополско	Цонка Маринова Ботева	96

20	Търговище	с. Руец	Детска градина "1-ви юни" с. Руец	Фатме Мустафова Тахирова	107
1	Търговище	гр. Търговище	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище	Христо Тотев Христов	417
1	Търговище	гр. Търговище	Център за подкрепа за личностното развитие - Обединен детски комплекс Търговище	Валентинка Стефанова Радева	529

Несамостоятелни общежития към училища има към три професионални гимназии в областта.

2.2. Информация за институции, осъществяващи допълнителна подкрепата за личностно развитие

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище е бившия Ресурсен център за подпомагане на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности — Търговище преобразуван със Заповед № РД-14-173 от 19 август 2016 г. Възложено му е да осъществява дейностите по чл. 50. ал. 1, т. 2, 3 и 5 от ЗПУО.

Чл. 50. (1) Специализираните обслужващи звена са за:

2. организационно и/или методическо подпомагане;
3. дейности, свързани с квалификацията на педагогическите специалисти;
5. дейности, свързани с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;

За постигане на качествена допълнителна подкрепа допринася правилното планиране на дейността – изготвянето на часови графици, определянето на формата за подпомагане, на конкретни цели и задачи и на областите, в които да се извършва специализираната подкрепа.

За осъществяването на успешно включване на децата и учениците със специални образователни потребности в общообразователна среда е необходимо прилагането на ефективни форми, методи и средства, насочени към усъвършенстване и издигане качеството, достъпността и ползността на ресурсното подпомагане. За създаването на оптимални условия за реализация и постигане на добри резултати е важно и активното приобщаване на родителите, учителите и училището към действено сътрудничество. Много от ресурсните учители са обучени и въвеждат в работата си арт-терапия,

игротерапия и музикотерапия, работа по програма „Монтесори“, методика „Ремелка“, електронни учебници и множество други иновации.

В оборудваните зали за групова терапия, кабинета за двигателна активност и кинезитерапия и кабинета за мултисензорна стимулация специалистите от Центъра работят за преодоляване на сензорно-интегративната дисфункция. Чрез терапия удовлетворяват сензорния вход и преживяванията, от които децата със SID се нуждаят, за да растат и учат. Този вид терапия включва планирана и проектирана занимателна програма, която е изготвена и развита, за да посрещне нуждите на детската нервна система. Сензорната програма стимулира „близките“ усещания (тактилни, вестибуларни и проприоцептивни) чрез комбинация от внимателно организирани и релаксиращи техники. Сензорно-интегративният подход се ръководи от един важен аспект-мотивацията на детето за избора на дейности. Децата стават по-зрели и успешни при организирането на сензорната информация, ако им позволим да бъдат активно въввлечени в заниманията на базата на умело подбрани сензорни преживявания.

За част от децата и учениците се организира лятна работа. След приключването ѝ специалистите от Центъра /ресурсни учители, психолози и логопеди/ изработват „Домашна програма“, която предоставят на родителите. Целта и е да се избегне лятното изоставане, да се стимулират познавателните умения, да се доразвие речта и говора, да се осъществяват дейности, които да мотивират децата и не на последно място, съвети към родителите.

Всички ресурсни учители осъществяват дейността си по утвърдени графици, които се актуализират при възникнала необходимост и след настъпила промяна в списъчния състав на групата. Приоритет на специалистите от Центъра е ранното обхващане на деца със специални образователни потребности и подготовката им за включване в образователната среда. В сградата на центъра са сформирани групи от деца със специални образователни потребности, с които работят ресурсен учител, ерготерапевт, невротерапевт, логопед, психолог, слухово-речеви рехабилитатор и рехабилитатор. Работи се за общо моторно развитие, изобразителна дейност, самообслужване, музика, комуникативни, когнитивни и социални умения и други. Специалистите от Центъра отчитат и отговарят на разнообразните потребности на децата и учениците със СОП, на различията в начина, по който те учат и темповете, с които го правят. Използват методи на индивидуално и групово обучение, адаптират учебно съдържание, изработват обучителни инструменти и материали. На всяко дете или ученик със СОП се разработва план за подкрепа, в който се залагат цели и задачи, насочени към успешното включване чрез: мотивация за самостоятелна дейност, изграждане на умения за самообслужване, развитие на когнитивните процеси, развитие на общата и фината моторика, приучване към изпълнение на инструкции, спазване на правила и дневен режим, натрупване на социален опит и игрова култура. Учебният материал се поднася по достъпен за

учениците начин, свързан с интересите им и с практиката. Чрез повторения, нагледни методи и средства, практически упражнения и мултимедийно презентирание се усвояват набелязаните теми от учебното съдържание. Успоредно с това се осъществява непосредствено приложение на знанията и уменията в учебни, житейски и реални практически условия. По този начин се постига адаптация на учебното съдържание, както в зависимост от конкретната ситуация, така и по отношение на индивидуалните особености на всеки ученик. Вниманието на родителите и учителите е изцяло насочено към оптимално развитие на потенциалните и индивидуални възможности на всеки ученик.

Предоставяната допълнителна подкрепа на децата и учениците със СОП, която до момента провеждат специалистите от РЦПППО-област Търговище включва:

- Осигуряване на методическа подкрепа за подобряване на инфраструктурата и изграждане на физическа приобщаваща среда в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците със СОП;

- Провеждане на ранна диагностика и обхващане на децата и учениците със СОП;

- Провеждане на обучения и семинари на педагогически и непедагогически специалисти ;

- Методическо подпомагане на учители от училища и ДГ;

- Провеждане на информационни кампании за разясняване на възможностите за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността, чрез предоставяне на допълнителна подкрепа;

- Дейности по ефективна комуникация с родители на деца и ученици със СОП и тяхното участие- информационни кампании, семинари, тренинги, дни на отворени врати. Обучения на родители;

- Привличане на семействата за активно участие в процеса на обучението. Формиране на родителски групи на деца със сходни проблеми и утвърждаване на ментори;

- Формиране на мобилни групи от специалисти за ерготерапия по домовете и подготвяне на родителите за котерапевти на децата си;

- Провеждане на терапевтични и психомоторни занимания / сензорна и мултисензорна стимулация, кинезитерапия, кинезиология, релационна психомоторика, невротренинг „Биофийдбек“, вестибуларен биофийдбек, аудио-визуално стимулиране, краниоелектростимулация, FM – системи, „P.E.C.S – приложения“, календарна система, арт-терапия, игротерапия, музикотерапия и ритъмтерапия, ароматерапия, трудотерапия, бобат терапия, работа по програма „Монтесори“и методика „Ремелка“ и други/ на децата и учениците със СОП;

- Осигуряване на ресурсни учители и други педагогически специалисти за допълнителна подкрепа в училища и ДГ, които не могат да си осигурят такава;

–Участия на деца и ученици със СОП в тържества, празници, спортни и туристически мероприятия;

–Консултиране относно възможностите за професионално образование и реализация;

–Разработване и осигуряване на учебни помагала и пособия за деца и ученици със СОП;

–Конференции за популяризиране на работещи модели за предоставяне на допълнителна подкрепа;

–Кръгли маси за споделяне на добри практики.

В 3 от училищата и в една детска градина в област Търговище допълнителната подкрепа се осъществява по проект BG05M2OP001-3.003-0001 "Подкрепа за равен достъп и личностно развитие". В Основно училище "Свети Климент Охридски" гр. Попово , Трето основно училище "Петко Рачов Славейков" гр. Търговище, Първо средно училище "Свети Седмочисленици" гр. Търговище и Детска градина №11 "Звънче" гр. Търговище са назначени специалисти, оборудвани са кабинети и се осъществяват следните специфични функции:

- ранно откриване на деца, застрашени от обучителни трудности и успешното им включване в предучилищно и училищно образование, успешна социализация и интеграция;

- повишаване ролята на училището за изграждане на приобщаваща образователна среда и за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всеки ученик;

- прилагане на разработената по проекта методика за оценка на образователните потребности на децата и учениците с увреждания и изготвяне на индивидуални образователни програми;

- създаване на положителни нагласи в училищната и родителската общност към включващото обучение за постигане на интеграционен ефект;

- включването на децата и учениците със специални образователни потребности, независимо от вида и степента на увреждането им в учебния процес на училището; Допълнителната подкрепа се организира и осигурява след анализ и оценка на потребността от предоставянето ѝ на базата на събрана информация от проведените входни нива. Утвърдени са екипи за подкрепа на личностното развитие на 38 деца, за които е установена необходимост от допълнителна подкрепа.

Второ основно училище "Никола Йонков Вапцаров" гр.Търговище осигурява самостоятелно допълнителната подкрепа на учениците със СОП.

В област Търговище функционира Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски" гр.Търговище.

В процес на преобразуване съгласно § 13 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО е Помощно училище-интернат "Д-р Петър Берон" гр.Търговище, което, до една година от влизане в сила на закона, следва да стане Център за специална образователна подкрепа по чл. 49 , ал. 2 от ЗПУО. Центровете за специална образователна подкрепа, ще извършват:

- диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с деца и ученици, за които оценката на регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование е установила, че съобразно образователните им потребности може да се обучават в център за специална образователна подкрепа при условия и по ред, определени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование;
- обучение на деца и ученици по т. 1 в задължителна предучилищна и училищна възраст и професионално обучение за придобиване на първа степен на професионална квалификация и/или за придобиване на квалификация по част от професия.

2.3. Други институции в общините

Обществени съвети по социално подпомагане.

Тези съвети са консултативни органи към общините за осъществяване на сътрудничество, координация и консултация с държавни органи и доставчици на социални услуги за постигане целите на социалната политика.

Местните власти носят конкретни отговорности при разработване и изпълнение на мерки, подпомагащи хоризонталните политики и социалното включване, като:

- Координират и инициират развитието на програми за повишаване на родителския капацитет и превенция на рисковото поведение на деца съвместно с училищата и ЦОП;
- Развиват социални услуги в ЦОП, ЦСРИ.

Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към всяка община в област Търговище

На основание чл. 6, ал. 1 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) към всяка община в област Търговище е създадена Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН). На основание чл. 6, ал. 2 от ЗБППМН са определени съставите на комисиите през 2017 г. Включват се представители на общинската

администрация, отговарящи за проблемите на поведението, образованието и здравеопазването, представители на дирекциите „Социално подпомагане“, на полицията, както и педагози, психолози, юристи, общественици и др. Съгласно чл. 11, ал. 1 от ЗБППМН компетентен орган да разглежда възпитателни дела за противообществени прояви, извършени от малолетни или непълнолетни, и престъпления, извършени от непълнолетни, освободени от наказателна отговорност по чл. 61 от Наказателния кодекс, е местната комисия по настоящия им адрес. Към МКБППМН се определят обществени възпитатели, които работят индивидуално с малолетни или непълнолетни лица, когато е необходимо да се предотврати безнадзорност или извършване на противообществена проява, както и при налагане на възпитателна мярка по чл. 13, ал. 1, т. 5 от ЗБППМН. МКБППМН съвместно с Детска педагогическа стая и органите на образованието, при широкото съдействие на обществеността изпълняват няколко основни задачи:

- изпълняват мероприятия по програми и дейности за предотвратяване и ограничаване на криминогенните фактори.
- подпомагат родителите, които срещат затруднения при възпитанието на децата си;
- изучават състоянието и причините за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общината и правят предложения пред съответните държавни органи и обществени организации;
- следят отблизо поведението и развитието на малолетните и непълнолетните, излезли от възпитателните училища-интернати и поправителните домове, както и на осъдените условно или на предсрочно освободени от поправителните домове, и вземат мерки за тяхното по-нататъшно правилно развитие;
- организират и координират социалнопревантивната дейност на територията на общината, издирват и установяват съвместно с инспекторите при Детска педагогическа стая и дирекция "Социално подпомагане" малолетните и непълнолетните, които се нуждаят от помощи вземат мерки за тяхната социална защита и развитие;
- налагат мерките по чл. 15 от ЗБППМН;
- привеждат в изпълнение мерките по чл. 13 и 15 от ЗБППМН и осъществяват контрол върху изпълнението им;

По отношение на корекционно-възпитателната работа с малолетни и непълнолетни МКБППМН оказва съдействие на образователните институции за обхващане в училище на подлежащите на задължително образование деца, ограничаване на отпадането от училище на деца в криминогенен риск и криминални прояви, ранна превенция и откриване на симптоми за извършване на криминални деяния и превантивна работа с родители на деца в риск.

В Община Търговище се работи по общински програми за промоция, профилактика и рехабилитация на детско-юношеското здраве, чиято целева група са децата и учениците. В обхвата на дейностите на Общинско мероприятие „Здравеопазване“, съвместно с РЗИ-Търговище, ЦСМП-Търговище, Общински съвет по наркотични вещества и личните лекари са:

- поддържане на постоянна готовност за оказване на дospelна помощ на децата и учениците в ДГ и училищата. За целта се поддържа оборудван медицински шкаф с медикаменти и подръчни средства за дospelна интервенция; За поддържане на квалификацията за осъществяване на спешна помощ всички специалисти преминават ежегодно квалификационна програма в ЦСМП-Търговище. Поддържат се кътове, където се излага нагледна информация за дospelни състояния и обучения на децата за поведение при възникнали ситуации.
- участие на медицинските специалисти в регионални програми за профилактика и промоция на здравето на децата и учениците;
- изнасяне на лекции за здравното образование на децата и учениците;
- наблюдение на физическото развитие и физическата дееспособност на децата и учениците;
- медицинско осигуряване на деца и ученици при провеждане на различни форми на отдих и туризъм;
- проследяване на здравно-имунизационното състояние на децата и учениците и документиране на тази дейност; анализ на имунизационния статус и информиране на съответните институции;
- организира се и се провежда периодично профилактична и противоепидемична дейност за предотвратяване на заразителните и паразитни заболявания в детските заведения и училищата;
- програма за профилактика и рехабилитация на детското и юношеското наднормено тегло и свързаните с него заболявания сред децата;
- програма за профилактика и рехабилитация на децата с гръбначни изкривявания и деформации на гръдния кош;
- превенция за употребата на психоактивни вещества, алкохол и тютюнопушене на деца и младежи;

ИЗВОДИ: Институции за подкрепа на личностното развитие на деца и ученици има само в областния център Търговище. В по-малките общини не съществуват услуги и основно тази дейност и грижи се осъществява в самата система на предучилищното и училищно образование.

2.4. Състав и особености на групата на децата и ученици със специални образователни потребности (СОП).

ДУСОП от областта, които се подпомагат от Ресурсен център за ПИОВДУСОП – Търговище, през последните три учебни години:

Обхват на ДУСОП	2013/2014	2014/2015	2015/2016
В началото на уч. година	423	421	441
В края на уч. година	469	467	490

Разпределението по общини и по учебни заведения на децата и учениците със СОП, които се подпомагат от специалисти от РЦПППО – област Търговище / Преобразувания Ресурсен център за ПИОВДУСОП – Търговище /е показано в таблицата по данни към 20.03.2017 г.:

№	Училище /ДГ	бр.
1	ДЯ № 2 гр. Търговище	4
2	ДГ "Пчелица" гр.Търговище	1
3	ДГ №2 гр.Търговище	11
4	ДГ № 3 гр. Търговище	11
5	ДГ №5 гр.Търговище	2
6	ДГ № 6 гр. Търговище	2
7	ДГ №7 гр.Търговище	5
8	ДГ №8 гр. Търговище	2
9	ДГ №9 " Приказка"	5
10	ДГ с. Макариополско	6
11	ДГ с. Руец	2
12	I ОУ гр. Търговище	20
13	IV ОУ гр. Търговище	30
14	II СУ гр. Търговище	14
15	ОУ с. Вардун	1

№	Училище /ДГ	бр.
26	ДГ "Зарайск" с.Зараево	3
27	ОУ "Л.Каравелов" гр.Попово	12
28	ОУ "Н.Вапцаров" гр. Попово	14
29	ОУ с.Зараево	3
30	ОУ с. Садинна	4
31	ОУ с.Ломци	10
32	ОУ с. Водица	9
33	ОУ с. Светлен	23
34	ОУ с. Славяново	3
35	СУ гр. Опака	10
36	ОУ с.Крепча	8
37	ОУ с. Голямо градище	10
38	ДГ №1 гр. Омуртаг	8
39	I НУ гр. Омуртаг	22
40	II НУ гр. Омуртаг	12

16	ОУ с. Руец	10	41	ОУ гр. Омуртаг	15
17	ОУ с. Лиляк	10	42	ОУ с. Камбурово	10
18	ОУ с. Макариополско	10	43	ОУ с. Зелена морава	9
19	ОУ с. Дралфа	13	44	ОУ с. Обител	3
20	ОУ с. Подгорица	6	45	ОУ с. Беломорци	9
21	ОУ с. Надарево	5	46	ОУ Врани кон	4
22	ОУ с. Голямо Ново	21	47	ДГ гр. Антоново	1
23	ДГ „Здравец“ гр. Попово	3	48	НУ с. Изворово	1
24	ДГ"Лястовичка" гр. Попово	4	49	СУ гр. Антоново	3
25	ДГ "Слънце", гр. Попово	13			417

Средно по 8,5 деца и ученици в институция.

Обхватът на ДУСОП по етапи на обучение беше следният:

Необхванати	3	I гр.	12	I кл.	36	V кл.	26	IX кл.	0
Детска ясла	7	II гр.	18	II кл.	65	VI кл.	23	X кл.	0
		III гр.	27	III кл.	62	VII кл.	28	XI кл.	1
		ПГ	33	IV кл.	43	VIII кл.	33	XII кл.	0
Общо:	10		90		206		110		1

Обхват на децата и учениците по видове СОП:

Увреден слух	Нарушено зрение	Физически увреждания	Умствена изостаналост	Множество увреждания	Специфични обучителни трудности	Езиково-говорни нарушения	Нарушения на социалната адаптация
12	5	9	131	9	159	64	28

В 3 училища и една детска градина работещи по проект BG05M2OP001-3.003-0001 "Подкрепа за равен достъп и личностно развитие" се оказва допълнителна подкрепа на:

- В Основно училище "Свети Климент Охридски" гр. Попово - 37
- Трето основно училище "Петко Рачов Славейков" гр. Търговище - 37
- Първо средно училище "Свети Седмочисленици" гр. Търговище - 38
- Детска градина №11 "Звънче" гр. Търговище - 13
- Второ основно училище "Никола Йонков Вапцаров" гр.Търговище осигурява самостоятелно допълнителната подкрепа на 25 ученици със СОП
- В област Търговище функционират и две специални училища:
- Помощно училище-интернат "Д-р Петър Берон" гр.Търговище – 73 уч.
- Специално училище за ученици с увреден слух "Св. Иван Рилски" гр.Търговище – 50 уч.

Общо на територията на област Търговище се обучават 690 деца и ученици със специални образователни потребности

ИЗВОД: Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и общини. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции.

2.5. Обезпеченост на образователната система със специалисти за работа с деца и ученици със СОП.

През учебната 2016/17 г. в училищата и детските градини на територията на област Търговище има назначени 4 психолози и 2 логопеди.

За пълноценното функциониране на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище са назначени директор, зам.-директор, тридесет и трима ресурсни учители, слухово-речеви рехабилитатор, четирима логопеди, петима психолози, главен счетоводител, завеждащ административно-техническа служба и на половин щат рехабилитатор- кинезитерапевт.

Към началото на учебната 2016/17 г. в трите училища и детската градина, работещи по проект BG05M2OP001-3.003-0001 "Подкрепа за равен достъп и личностно развитие", работят осем ресурсни учители, трима логопеди и трима психолози.

Второ основно училище "Никола Йонков Вапцаров" гр.Търговище осигурява самостоятелно допълнителната подкрепа и в него работят ресурсен учител, логопед и психолог.

В двете специални училища работят:

В Помощно училище-интернат "Д-р Петър Берон" гр.Търговище работят 21 специални педагози, 2 логопед и психолог.

В Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски" гр.Търговище 26 слухово-речеви рехабилитатори и специални педагози.

ИЗВОД: Броят на специалистите извън областния град е крайно недостатъчен. Не е достатъчен броят на назначените в училищата и детските градини логопеди и психолози. Все още не е достатъчен обхватът и задълбочеността на квалификацията на учителите в училищата и детските градини и няма критична маса на промяна в нагласите на учителите да припознават като свое професионално поле и работата с деца и ученици със СОП.

2.6. Материалните условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални образователни потребности.

Материално-техническата база на РЦПППО– област Търговище включва три бази.

В областния град Регионалният център разполага с база, включваща дирекция, счетоводство, зала за групова терапия на деца от предучилищна възраст /заседателна зала/ и пет специализирани кабинета: кабинет на психолог и специален педагог, кабинет на логопед и сурдопедагог, кабинет за двигателна активност и кинезитерапия, кабинет за невротерария и кабинет за мултисензорна стимулация. В двора на центъра е направена и оборудвана детска площадка.

В базата в гр. Попово понастоящем функционират два кабинета с логопедичен кът, невротерапевтичен и психологичен кът, двигателен кът и игрови кът.

В базата в гр. Омуртаг функционират три специализирани кабинета: кабинет на специален педагог с кът за социални умения и аромо-, игро- и куклотерапия, кабинет на логопед с кът за двигателна активност и кабинет на психолога с мултисензорен кът и кът за невротерапия.

Всички помещения са обзаведени с нови мебели и оборудвани с нова и модерна техника, както и с учебни, диагностични и рехабилитационни материали.

Кабинетите разполагат с необходимите учебни и дидактически материали и пособия, с технически помощни средства, уреди и апаратура за сензорна и мултисензорна стимулация, за невротренинг „Биофийдбек“, вестибуларен биофийдбек, за аудио-визуално стимулиране, краниоелектростимулация, FM – системи и др. Притежаваме множество софтуерни продукти като: компютърни програми за преодоляване на заекването, за диагностика на слуха, „Цифренка“, „Буквенка“, „Къщата на игрите“, „Сметалчо и цифрите“, „Геометрични фигури“, „Забавна математика 1 и 2“,

„Мултимедийни образователни игри по учебната програма на МОН за 1- 4 клас“, „P.E.C.S – приложения“, календарна система и други. Ресурсните учители и специалистите разполагат с преносими компютри. За съществуващите ресурсни кабинети в училищата и детските градини от Центъра са предоставени нагледни и дидактични материали.

В голяма част от училищата и детските градини с голям брой деца и ученици със специални образователни потребности (ДУСОП) на ресурсно подпомагане са обособени и оборудвани ресурсни кабинети, осигурени са и кабинети за работа на логопед и психолог. В някои учебни заведения с малко ДУСОП и/или ограничена база са осигурени класни стаи или пригодени кътове в занимални или други кабинети. В този случай работата се затруднява, тъй като се налага необходимите материали да се разнасят, да се съхраняват на различни места и да се губи време за организация и търсене на свободна стая .

Осигуреността на кабинети по детските градини и училищата е:

№	Училище /ДГ/, в което са интегрирани	Осигуреност на ресурсни кабинети
1	КЗСУ гр.Търговище	1 кабинет
2	ДГ № 2 "8 Март" гр. Търговище	1 кабинет
3	ДГ № 3 "Здравец" гр. Търговище	1 кабинет
4	ДГ № 5 "Червената шапчица" гр.Търговище	пригодено мазе
5	ДГ № 6 "Пролет" гр. Търговище	методичен кабинет
6	ДГ № 7 "Снежанка" гр. Търговище	1 кабинет
7	ДГ № 8"Слънце" гр. Търговище	пригоден кът
8	ДГ № 9 „Приказка“ гр. Търговище	1 кабинет
9	ДГ № 9 гр. Търговище фил. с. Лиляк	пригодено хранилище
10	ДГ № 11 гр. Търговище фил. 10 гр.	1 кабинет
11	ДГ № 11 фил."Славейче" 4 гр. гр. Търговище	1 кабинет
12	ДГ № 11 , гр. Търговище, филиал кв. „Въбел“	1 кабинет
13	ОДЗ "Пчелица" гр.Търговище	1 кабинет
14	ДГ "Първи юни" с. Макариополско	кът в стая
15	ДГ 3 "Здравец" с. Дралфа	1 кабинет
16	ДГ 8 фил. с. Голямо Ново	кът в стая
17	ДГ с. Руец с. Търновца	кът в стая
18	ДГ с. Руец	кът в стая
19	I ОУ гр. Търговище	1 кабинет
20	II ОУ гр. Търговище	2 кабинет
21	IV ОУ гр. Търговище	2 кабинета
22	II СУ гр. Търговище	1 кабинет

23	ОУ с. Лиляк	1 кабинет
24	ОУ с. Руец	1 кабинет
25	ОУ с. Подгорица	1 кабинет
26	ОУ с. Надарево	1 кабинет
27	ОУ с.Макариополско	1 кабинет
28	ОУ с. Голямо Ново	2 кабинета
29	ОУ с. Дралфа	1 кабинет
30	ДГ № 1 Люляче	кът в учителската стая
31	ДГ № 1 Люляче, филиал с.Зараево	кът в учителската стая
32	ДГ № 2 Пролет гр. Попово	1 кабинет
33	ЦДГ № 3 „Лястовичка“ гр.Попово	1 кабинет
34	ЦДГ № 4 „Славейче“ гр.Попово	кът в занималня
35	ЦДГ № 4 „Славейче“ гр. Попово филиал с. Ковачевец	-
36	ЦДГ № 4 „Славейче“ гр.Попово филиал с. Водица	кът в занималня
37	ОДЗ № 5 "Слънце" гр.Попово	1 кабинет
38	ЦДГ № 6 „Здравец“ гр.Попово	кът в занималня
39	ОУ "Н. Й. Вапцаров" гр. Попово	1 кабинет
40	ОУ "Л.Каравелов" гр.Попово	2 кабинета
41	ОУ с. Водица	кът в занималня
42	ОУ с. Ломци	1 кабинет
43	ОУ с.Садина	1 кабинет
44	ОУ с. Славяново общ. Попово	кът в занималня
45	ОУ с.Светлен	кът в компютърния кабинет
46	ОУ с.Зараево	кът в занималня
47	СУ гр. Опака	1 кабинет и кът в учебна стая
48	ОУ с. Крепча	1 кабинет
49	ОУ с. Голямо градище	1 кабинет
50	Детска ясла гр. Омуртаг	занималня
51	ЦДГ №1 гр. Омуртаг	1 кабинет
52	ЦДГ №2 гр. Омуртаг	кът в занималня
53	ЦДГ № 3 гр. Омуртаг	кът в занималня
54	ЦДГ с. Врани кон ф. Веренци, общ. Омуртаг	кът в занималня
55	I НУ гр. Омуртаг	1 кабинет
56	II НУ гр. Омуртаг	1 кабинет
57	Прогимназия гр. Омуртаг	1 кабинет

58	ОУ с. Камбурово	1 кабинет
59	ОУ с. Беломорци	1 кабинет
60	ОУ с. Обител	1 кабинет
61	ОУ с. Зелена морава	1 кабинет
62	ЦДГ гр. Антоново	Пригоден кът в кабинет
63	НУ с. Изворово	кът в занималня
64	ОУ гр. Антоново	1 кабинет
65	I СУ гр. Търговище	2 кабинет
66	III ОУ гр. Търговище	2 кабинет
67	ПУИ "Д-р Петър Берон" гр.Търговище	Модерна база
68	СУУУС "Свети Иван Рилски" гр.Търговище	Модерна база
69	ОУ „Климент Охридски“ гр. Попово	2 кабинет

ИЗВОД: Поставено е начало на изграждане на материална база в детските градини и училищата, но тя все още не е достатъчна за качествено обучение на деца и ученици със специални образователни потребности. Сегашното състояние е резултат повече от пригаждане на помещения и опити за частично решаване на проблемите, според наличните ограничени финансови ресурси. Архитектурната достъпност е факт за малък брой образователни институции. Необходими са концентрирани целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

2.7. Кариерното ориентиране на учениците.

Център за кариерно ориентиране – Търговище е основан по проекта на Министерството на образованието и науката BG051PO001-4.3.02 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“. Проектът бе осъществен с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз в периода 2012 – 2015 г. В рамките на този първи проект бяха обучени кариерните консултанти, разработени инструментариум и ресурси за обучение на учениците и оборудван центъра. От февруари 2016 г. се изпълнява нов проект на МОН BG05M2OP001-2.01 – 0001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ за периода 2016 – 2017 г. с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

Кариерните консултанти работят с ученици от I до XII клас от всички видове училища, като им се предоставят услуги по кариерно ориентиране, в съответствие с конкретните им индивидуални потребности и етапи на кариерно развитие. Обучението на учениците се осъществява чрез групови дискусии по теми от 30 филма за кариерно ориентиране в училищното образование, тренинги, викторини и състезания по Програмата за кариерно ориентиране на ниво училище, решаване на въпросници и работа с интерактивни упражнения. Темите, по които се работи с учениците, са: Как изглежда мечтаната професия в реалния живот; Дарби и таланти; Кои образователни алтернативи са подходящи за мен; От къде мога да намеря необходимата информация; Какво зная за образователната система; Да построим една привлекателна класна стая за щастливи ученици; Моите силни страни; Имената на професиите; Признаци на групиране на професиите; Как да постигна професионалната си цел; В семейството на професиите; Умение за вземане на решение; Дърво на професиите и др.

ИЗВОД: В рамките на двугодишния период, който обхваща областната стратегия, изпълнението на проекта BG05M2OP001-2.01 – 0001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ ще приключи. След този момент общините и училищата следва да организират своята работа по предоставяне на кариерно консултиране на децата и учениците (като част от общата подкрепа за личностно развитие), ползвайки опита и ресурсите, създадени по проекта. Тази функция следва да се има предвид при евентуалното създаване на нови общински институции – центрове за подкрепа за личностно развитие.

2.8. Работа с деца с изявени дарби

Работа с деца и ученици с изявени дарби се осъществява в училища, детски градини, ЦПЛР-ОДК, читалища, школи, младежки дом, спортни клубове и др. / Клуб по художествена гимнастика "Алегро", Футболен клуб "Светкавица", Клуб по спортна стрелба "Светкавица", Спортен клуб по свободна, класическа борба и самбо "Олимпиец", Карате клуб "Тангра Йошинмон", Клуб по авиомоделизъм - Младежки дом, Баскетболен клуб, Клуб "Батик", Школа за изобразително изкуство "Артея", Музикална школа "Ню Войсис", Балетна формация "Търговище", Школа за модерен балет "Вега", Детски фолклорен ансамбъл "Шарено герданче", Школа за естрадно пеене към МД, Вокална студия "The CRYSTALS", Вокална студия "Тодоров", Театрално-дискусионен клуб "Осем плюс"/.

**Център за подкрепа за личностно развитие – Обединен детски комплекс
Търговище (ЦПЛР-ОДК Търговище)**

В Центъра за подкрепа за личностно развитие – ОДК Търговище се създават условия за преосмисляне и разширяване на дейността в посока на осигуряване обща подкрепа за личностно развитие по смисъла на чл. 49, ал.1, т.1-6 от ЗПУО. Общата подкрепа за личностно развитие може да включва: занимания по интереси за развитие на способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и изяви по интереси; кариерно ориентиране на учениците; педагогическа и психологическа подкрепа, включително дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; грижа за здравето; поощряване с морални и материални награди; ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; логопедична работа; екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

Към момента в ЦПЛР-ОДК Търговище се осъществяват дейности в целогодишни занимания, временни групи и занимания през ваканцията. Децата и ученици, на възраст от 5 до 18 години са потребителите на различни занимания за развитие на техните дарби и талант. Около половината от посещаващите центъра се занимават със спорт, а останалите са предпочели областите изкуство, наука, технологии и гражданско образование. Към центъра функционира Търговишкият ученически парламент – форма на ученическо самоуправление за учениците от гимназиален етап на училищата от града.

Структура на целогодишните дейности по педагогически направления за учебната 2016/2017 година

В ЦПЛР-Обединен детски комплекс Търговище се предлагат занимания в три направления (14 форми/вида занимания) в областите: Наука и технологии; Изкуство; Спорт.

1. Област „Науки и технологии“

1.1. Профил „Приложно-технически - **Клуб „Конструирание и моделиране“**

1.2. Профил „Хуманитарно-обществен“- Гражданско образование - **„Търговишки ученически парламент“**

1.3. Профил „Екология и опазване на околната среда“-**Еко клуб „ЕКОС“**

2. Област „Изкуства“

2.1. Профил „Музикално изкуство“ - **Детски хор „Бончо Бочев**

2.2. Профил „Танцово изкуство“ - **Детски танцов ансамбъл „Търговище“**

2.3. Профил „Театрално изкуство“ - **Театрална работилница „Сръчковци“**

2.4. Профил „Изобразително и приложно изкуство“- **Школа за изобразителни изкуства**

3. Област „Спорт“

3.1. Профил „Колективни спортове“

- Клуб „Баскетбол“

- Мажоретен състав

3.2. Профил „Индивидуални спортове“

- Клуб по спортна гимнастика;

- Клуб по тенис на маса;

- Клуб по тенис на корт;

- Клуб по художествена гимнастика.

3.3. Профил „Приложно-технически спортове“- Клуб “Приложно колоездене”

Обобщено по направления и групи, информацията е следната – 14 форми, за които са сформирани 41 постоянни целогодишни групи за 526 деца и ученици от 5 до 18 години:

Наука, технологии и гражданско образование - 3 форми /3 групи/ -Екоклуб „ЕКОС „Моделиране и макет“ и Търговишки ученически парламент;

Изкуство – 4 форми /19 групи/ – Школа за изобразителни изкуства, Театрална работилница, Детски танцов ансамбъл „Търговище“, Детски хор „Бончо Бочев“;

Спорт – 7 вида спорт /19 групи/- баскетбол, спортна гимнастика, тенис на маса, тенис на корт, художествена гимнастика, мажоретен състав, Клуб „Приложно колоездене“.

Освен в постоянни групи, дейността се организира и във временни групи през ваканциите, и индивидуално обучение /в рамките на учебната година - подготовка за участие в конкурси, състезания и др./.

ИЗВОД: Дейностите на институциите, ориентирани към дарбите и интересите на децата и учениците в свободното им време, са разнообразни и имат дълги традиции. Учениците могат да избират, както между форми, предлагани в училищата, така и между предлагани от други организации и институции и по проекти. Значителен ефект върху обхвата и разнообразието на предлаганите форми в периода на стратегията ще окаже проекта на МОН BG05M2OP001-2.004 – 0004 – Твоят час – фаза 1. Законът за предучилищното и училищно образование дава възможности за индивидуална подкрепа на дарбите на децата и учениците и чрез гъвкави форми на обучение във формалното образование и в свободното време.

2.9. Напускане на образователната система. Деца в риск.

Регионалното управление на образованието следи и процеса на напуснали и процеса на връщане на напусналите ученици (реинтегриране). Създадена е практика за всеки напуснал ученик директорите да подават информация до кмета на населеното място и до

дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеене. Индивидуализираната информация от докладите очертава следния **профил за напусналите ученици**:

- отпадналите са от социално слаби многодетни семейства с нисък доход и необразованост на самите родители;
 - децата често се отглеждат от други роднини;
 - голяма част от общия брой напуснали са за втора година в същия клас;
 - половината от учениците не са били на целодневно организация на учебния ден;
 - голяма част от отпадналите са пътуващи ученици;
 - половината от напусналите ученици са със слаб успех, но за останалата част това не е бил основния проблем.
- Като водещи фактори за напускане на образованието в докладите са посочени:
- безотговорност на родителите, липса на средства, безработица;
 - ранни бракове;
 - непосещаване на учебни занятия.
- За решаване на проблема с пълното обхващане на децата в задължителна училищна възраст и ограничаване на рисковете от социално изключване, има разработена Програма за образователна и социална интеграция на децата и учениците в риск. На нейна база са разработени такива програми в детските градини и училищата, съобразени с особеностите и проблемите във всяко едно учебно заведение. В изпълнение на програмата в детските градини и училищата се води регистър за деца в риск.

ИЗВОД: Има малка, но устойчива тенденция за намаляване на ежегодния брой напускащи училище ученици. Институциите поотделно водят активна политика в рамките на своите правомощия за предотвратяване на напускането на училище и връщането в образователната система на напусналите ученици. Недостатъчна е все още координацията и обмена на данни между институциите за действителен комплексен подход към проблемите, водещи до отпадане от образователната система. Факторите, водещи до напускане на образователната система, са идентифицирани. Необходимо е да се работи по преодоляването на проявата им за всеки конкретен случай. Високо се оценява и значението на ранното детско развитие и качествено предучилищно образование като фактор за предотвратяване на отпадането от образователната система. Реинтегрирането в училище, без съпътстващи мерки за значителна и концентрирана обща подкрепа на ученика, ще водят до повторно и вече трайно отпадане.

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Ключовите предизвикателства в периода на първата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Търговище са свързани с прехода към нова философия и организация на грижата за индивидуалните потребности на всяко дете и ученик, изразени в новата нормативна уредба. Успешното прилагане в практиката на духа, организацията и процедурите, изисквани от *Закона за предучилищното и училищно образование* и *Наредбата за приобщаващото образование* поставят следните предизвикателства:

- Нормативните промени изискват преобразуване на институции, дава се възможност за възникване на нови институции, променят се задачите на съществуващите институции, променят се взаимоотношенията между институциите. Тези многопосочни промени следва да се осъществят по начин, който осигурява непрекъснатост на грижата за децата и учениците и институциите да получат необходимата подкрепа в преходния период.
- Новите задачи на институциите и на педагогическите специалисти изискват нови компетентности и преосмисляне на ценностите. В училищата и детските градини са необходими и нови специалисти, с които ще се разшири и кръгът на участниците в екипната работа, която е основен подход в приобщаващото образование.
- Реформата в предучилищното и училищно образование е свързана и с промени във финансирането на дейностите за обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците.
- Осъществяването на ценностите и на организацията на приобщаващото образование изисква просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците, разбиране за отговорностите на всички и за необходимата толерантност и търпимост.

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ:

В двегодишния период на първата Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците да се осигурят ключовите фактори и ресурси за успешен старт на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ:

Оперативна цел 1: Осигуряване на **процес и среда на учене**, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Оперативна цел 2: Осигуряване на **качество на човешките ресурси** за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

Оперативна цел 3: Организационно развитие на **институциите** в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

Оперативна цел 4: Подобряване на **материалните условия и достъпност на средата** за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Оперативна цел 5: Подобряване на **взаимодействието** между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на **обществената информираност и чувствителност** относно целите и принципите на приобщаващото образование.

5. ОСНОВНИ МЕРКИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Мерките са групирани според шестте оперативни цели и представят насочващи примерни направления и дейности за общините, образователните институции и другите държавни институции, които ще планират и изпълняват конкретни дейности, според своите компетентности.

Мерките не са изчерпателен списък и могат да бъдат допълвани в общинските стратегии, съобразно конкретните общински особености и потребности.

5.1. По оперативна цел 1: Осигуряване на процес и среда на учене, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Мярка 1 Осигуряване на качествено и задълбочено **оценяване на индивидуалните потребности** на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.

- Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите съгласно чл. 16 и 22 от *Наредба за приобщаващото образование* за разпознаване на обучителни трудности у децата и учениците.

- Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца – извършва се съгласно глава втора, раздел I на *Наредба за приобщаващото образование* (чл. 8 до чл. 11) и включва три аспекта: ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности, определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език и идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа.

- Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие (чл. 10 от *Наредбата за приобщаващо образование*).

- Прецизиране на степента и вида на проблематиката на конкретно дете, определяне на достатъчния брой часове за ресурсно подпомагане и на необходимата работа с други специалисти като психолог, логопед, рехабилитатор и др.

Мярка 2 Прилагане в образователните институции на методи и подходи за ефективна работа с децата и учениците с обучителни трудности във формите за **общата подкрепа** за личностно развитие (чл. 20, 23 – 26 от *Наредба за приобщаващото образование*).

Нормативно основание: Мерки от общата подкрепа се прилагат за дете или ученик само в случаите, когато: 1. се установят затруднения в обучението на детето или ученика и/или има рискови фактори в средата, които могат да повлияят на обучението му, но които все още не изискват предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие; 2. се установи, че дете или ученик напредва значително по-бързо в обучението и развитието си от децата или учениците на неговата възраст (чл. 23 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Организиране в училищата на допълнителни обучения и консултации по учебни предмети.

- Организиране в училищата и детските градини на логопедична работа като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните затруднения (чл. 21 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Подготовка и осъществяване в единство на целта, средствата и методите на възпитателната работа, като целесъобразно се съчетават масови, групови и индивидуални форми на педагогическо общуване.

- Развиване на умения за учене с използване на метакогнитивни стратегии за учене и отговор, които да ангажират обучавания да наблюдава собственото си разбиране и продукция.

- Организиране на учене чрез правене за постигане на социални умения чрез атрактивни за децата и учениците интерактивни подходи и техники.

- Осигуряване на допълнителен и различен ресурс за децата, които не могат да отговорят на изискванията на учебната програма – начин за достойно преживяване в социума, за учене, научаване и участие в естествената им социална среда, съобразно техните оптимални възможности.

- Организиране на дейности за обща подкрепа за личностно развитие в център за подкрепа за личностно развитие

Мярка 3 Организиране в образователните институции на **допълнителна подкрепа** за личностно развитие на децата и учениците със СОП в съответствие с новата нормативна уредба – *ЗПУО* и *Наредба за приобщаващото образование* – разяснителни дейности, подготовка, прилагане на нормативната уредба, развитие на практиките.

Нормативно основание: Допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби и с хронични заболявания – чл. 187, ал. 2 от *ЗПУО*.

- Създаване в училищата и детските градини на екипи за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) за всяко конкретно дете и ученик, за което ще се извършва оценка на индивидуалните потребности и ще се предоставя допълнителна подкрепа – чл. 188 и 189 от *ЗПУО*, чл. 132 от *Наредба за приобщаващото образование*.

- Взаимодействие между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦПППО, във връзка с одобряването или не на оценките на ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, които нямат експертен капацитет за създаването на пълни екипи – чл. 190, ал. 3 от *ЗПУО*.

- Разработване при необходимост на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психофизическите особености и индивидуалните потребности на ученика. Учителят/класният ръководител, заедно с екипа за подкрепа за личностно развитие на детето, с детето и с родителите, индивидуализират учебната програма и персонализират начините и формите на обучение. Чрез непрекъснатата комуникация обсъждат и споделят напредъка на детето, предизвикателствата в работата си и заедно намират начини за включване в самостоятелна дейност и учене там, където е детето.

- Използване на разнообразни образователни стратегии, методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП. Прилагане на иновативни дидактически упражнения и игри за работа с ученици със СОП.

- Използване на мултисензорни инструкции – презентации на уроци, слухови, визуални и кинетични техники.
- Прилагане на ефективни подходи и педагогически и психологически техники за работа с деца и ученици с разстройства на речта, дефицит на внимание, нарушена концентрация на вниманието и хиперактивност, с аутизъм.
- Поведенчески интервенции за деца с хиперактивно поведение. Системи за поведенческо управление.
- Прилагане на арт-терапия и арт-педагогика за ученици със СОП.
- Осигуряване на необходимите рехабилитации на децата и учениците със СОП – психо-социална, на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения, кинезитерапия.
- Използване на нормативните възможности за формиране на специални групи в училищата и детските градини при условията на чл. 194 от ЗПУО.
- Осигуряване на възможности за продължаване на обучението след VII клас, вкл. и професионална подготовка за учениците със СОП.

Мярка 4 Дейности в образователните институции и между всички компетентни институции за предотвратяване и адекватна и ефективна реакция при тежки **нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз** от и спрямо деца и ученици.

Нормативно основание: Институциите в системата на предучилищното и училищното образование – детските градини, училищата и центрове за подкрепа за личностно развитие, са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и координираните усилия на всички участници в образователния процес – чл. 39 от *Наредба за приобщаващото образование*.

- Училищата и детските градини разработват, според своята специфика, дейности по превенция и интервенция въз основа на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище* и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърден от министъра на образованието и науката (чл. 40, ал. 3 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката или групата.
- Разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове.

- Дейности за развитие на компетентностите на всички членове на институционалната общност, включително за запознаване с различните форми на насилие и с техники за преодоляването им.
- Провеждане на превантивни кампании срещу агресията и тормоза в училища и по общини.
- Организиране на спортни събития за утвърждаване на принципите на честната игра и ненасилие.
- Запознаване с и прилагане на нови подходи за справяне с гневните изблици и напрежението, решаване на възникналите проблеми и конфликтните ситуации без провокиране на ново напрежение, проучване и установяване какво се крие зад проблемното поведение на децата.
- Формиране у децата и учениците на умения за общуване чрез използване на игрови методи и техники.
- Формиране на ключови компетентности у децата и учениците за личностно развитие чрез обучение по емоционална и социална компетентност, умения за ефективно управление на емоциите, за саморефлексия и разбиране на другия, развитие на характера и позитивността.
- Прилагане в образователните институции на ефективни форми и методи за комуникация между училището и семейството.
- Използване на методите на арт-терапията за деца и ученици с проблемно поведение и техните родители.
- Въвеждане в образователните институции на използването на посредник при решаване на конфликти в училище като начин за въздействие върху вътрешната мотивация на децата и учениците (чл. 43 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Въвеждане в училищата на практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава) като начин за въздействие върху вътрешната мотивация (чл. 46 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Обобщаване и анализ на данни на областно ниво за наложените санкции на учениците по класове и видове санкции за учебна година.
- Повишаване на информираността на родителите относно изискванията на *Наредбата за приобщаващото образование* за отсъствията на учениците от учебни занятия и ролята на родителите в процедурите по налагане на санкции.
- Подобряване на институционалния капацитет за проверки по жалби и сигнали, свързани с агресия и посегателство на и между деца и ученици.
- Използване на възможностите на програмите на детските градини и училищата по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование да определят и утвърждават спазването на споделени правила, процедури, традиции и

колективни ценности (чл. 16, ал. 1 от *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование*).

- Реализиране на форми на посредничество, решаване на конфликти, превенция на агресията, въвеждане на практиката на ученици-наставници за превенция на конфликти, отпадане от училище и др., организиране на обучения на връстници от връстници съгласно чл. 17, ал. 1, т. 6, 9 и 10 от *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование*.

Мярка 5 Осигуряване на възможности за разнообразна **личностна изява** на всички деца и ученици като средство за утвърждаване на позитивна самооценка и мотивиране.

- Организиране на училищно, общинско или спортно ниво на спортни празници, вкл. и съвместно с деца и ученици.

- Организиране на игри на открито за деца със СОП и техни връстници.

- Организиране на кулинарни празници и състезания – на класно, училищно или общинско ниво.

- Организиране на театрални групи, вкл. и по кукловодство и представяне на продукция пред местната общност.

- Организиране на културни събития в общините с участието на деца и ученици, които да представят своите таланти.

- Развиване на добрата практики не на общинско ниво за формиране на ученически и младежки групи за борба срещу насилието и наркотиците“.

- Организиране на публични изяви на групите за извънкласни дейности по проекта BG05M2OP001-2.004 – 0004 – Твоят час.

- Областен фестивал, концерт или друга форма за изява на деца със СОП, придружен с изложба и/или базар, по повод 3 декември – Международен ден на хората с увреждания.

Мярка 6 Дейности на образователните институции и общините за **подкрепа на дарбите и талантите** на децата и учениците. Прилагане на **системи за поощрения и награждаване** на децата и учениците на училищно, общинско и областно ниво.

- Дейности по обща подкрепа за личностно развитие в Център за подкрепа за личностно развитие – Обединен детски комплекс в гр. Търговище, съгласно определените функции от общинския съвет и правилник на центъра и чл. 28 – 36 от *Наредба за приобщаващото образование*.

- Прилагане на гъвкави форми за работа с даровити деца и ученици в ЦПЛР. Организиране на летни клубове по интереси за деца от 8 до 18 години (временно

действащи групи през ваканциите по чл. 32, ал. 1, т. 3 от *Наредба за приобщаващото образование*.

- Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изяви дарби, съобразно чл. 130 от *Наредба за приобщаващото образование* – 1. осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изяви дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби; 2. осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи; 3. осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област – науки, технологии, изкуства, спорт; 4. осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви – състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други; 5. осигуряване на възможности за включване в програми и проекти.

- Подкрепа за таланти деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изяви дарби (по общини).

- Учредяване на морални и материални награди за децата и учениците на училищно и общинско ниво при: 1. постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието; 2. класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта; 3. прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности, както и за утвърждаване на европейските ценности и сближаването на европейските народи (чл. 64 и 65 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Използване в педагогическото общуване на положително вербално поощрение за успехи и/или за подходящо поведение, както и искрени похвали, които са специфични за показаното поведение.

- Развитие на уменията на педагогическите специалисти да прилагат техники за даване на позитивна обратна връзка към децата и учениците.

Мярка 7 Дейностите по кариерно ориентиране и консултиране като част от общата подкрепа за личностно развитие.

- Дейности по професионално ориентиране в училищата чрез игри, директно наблюдение и пряк контакт с хора от различни професии.

- Организиране на „Панорама на средното образование“, съвместно с Център за кариерно ориентиране – по общини или на областно ниво.

- Организиране по общини на „Ден на кариерното ориентиране“.
- Провеждане в училищата, осъществяващи професионално обучение, на седмица на професиите (напр. открита сцена, където ученици от различни професии да предложат различни дейности по изучаваните професии)
- Организиране на кръгли маси и работни срещи с работодатели, партньори, ученици, родители, Училищно настоятелство, Обществен съвет – на училищно, общинско и областно ниво.
- Организиране на областен конкурс за есе, стихотворение, колаж и рисунка на тема „Какъв искам да стана?“, „Моето бъдеще“ и др.
- Представяне пред учениците и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование.
- Организиране на дискусии с родителите и подлежащите на задължително образование с цел продължаване на образованието им в средни училища;
- Организиране на областно състезание по предприемачество „Иновационен лагер“ за ученици от VII до X клас – на ниво училище през месец ноември, а на ниво област – през месец март.

Мярка 8 Предотвратяване на напускането на училище и ефективно включване на отпаднали ученици обратно в образователната система.

- Прилагане на нормативната уредба за оценяване на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на деца в риск, като се извършва оценка на рисковите фактори и за развитието и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда, и се създава план за краткосрочна допълнителна подкрепа (чл. 78 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Водене на общинско равнище на Регистър на децата и учениците в риск.
- Проучване по общини на необхванатите в училище ученици от социално слаби и ромски семейства.
- Подобряване на обмена на данни и координацията и сътрудничеството между институциите по конкретни случаи на напускане на образователната система, и по обхвата на учениците, подлежащи на задължително обучение.
- Годишен анализ на областно ниво на процесите по напускане и реинтегриране на ученици в образователната система.
- Благотворителни акции за ученици в социален риск от изключване, вкл. и благотворителни и доброволчески дейности от ученици.
- Разширяване на обхвата и ефективността на целодневната организация на учебния ден.

- Мерки за подкрепа на детето и ученика в прехода към училище и между образователните етапи и степени (чл. 131 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Кампания против ранните бракове в ромските общности.

Мярка 9 Познаване от страна на общините и образователните институции и използване на възможностите на *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование*.

- Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора във форми за съвременно здравно образование, с цел изграждане на знания, умения и нагласи, необходими през целия живот – въвеждане на учебен предмет, свързан с промоция на здравето.

- Разширяване на въвеждането на гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование във всички части на учебния план и начини и форми посочени в глава трета на *Наредба 13*, вкл. и в предучилищното образование.

- Свързване на програмите на училищата и детските градини по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование по чл. 15, ал. 4 от *Наредба 13* с целите и ценностите на приобщаващото образование като:

- гарантиране на правото на всяко дете и ученик на достъп до детска градина или училище, най-близо до неговото местоживеене, и на правото му на качествено образование;
- прилагане на диференцирани педагогически подходи в съответствие с интересите и стимулиращи мотивацията на детето и на ученика, съобразени с възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към
- способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
- равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички деца и ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат при ученето и научаването и при участието им в дейността на детската градина или училището;
- намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на децата и учениците в дейността на детската градина или училището;
- нетърпимост към дискриминиращите нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество.

5.2. По оперативна цел 2 – Осигуряване на качество на човешките ресурси за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

Мярка 1 Осигуряване на специалисти в училищата и детските градини и в общинските институции за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- Разширяване на психологическото обслужване на потребностите на децата и учениците и на обхвата на училища и детски градини, в които с децата и учениците работят педагогически съветници и психолози в изпълнение на чл. 4, ал. 4 от *Наредба за приобщаващото образование* и чл. 11 и 12 от *Наредба № 12 за професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти*.

- Осигуряване на необходимия брой логопеди и рехабилитатори на слуха и говора в изпълнение на чл. 4, ал.4 от *Наредба за приобщаващото образование* и чл. 13 и 14 от *Наредба № 12 за професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти*.

- Взаимодействие между образователните институции за съвместно ангажиране на специалисти.

- Взаимодействие между образователните институции и общините за съвместно ангажиране на специалисти от общинските социални предприятия.

- Осигуряване на ресурсни учители за краткосрочна и дългосрочно допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности по начините, определени от нормативната уредба – назначени в училището и в детската градина, от ЦПЛР на общината или от РЦПППО съобразно чл. 283, ал. 3 до 7 от *ЗПУО*, чл. 72, 124 и 129 от *Наредба за приобщаващото образование*.

- Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката (чл. 114 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Осигуряване на възможности на родителите да участват в подбора на специалистите, чиито професионални компетенции ще задоволят най-добре потребностите на децата им.

- Използване на професионалните компетенции на специалистите, работещи в РЦПППО за прилагане на различни терапевтични методики.

Мярка 2 Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите, за идентифициране на потребностите и предоставяне на обща и допълнителна подкрепа.

- Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво (от РЦПППО) за учители, педагогически съветници и други специалисти, работещи с деца и ученици, по теми, свързани с приобщаващото образование.

- Осигуряване на обучителни възможности за членовете на ЕПЛР в училищата и детските градини да прилагат нормативно предписаните методики на оценяване и дейности по оценка на индивидуалните потребности на детето и ученика (чл. 74, т. 1 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Участие в регионални и национални обучения на педагогически специалисти, извън ЕПЛР, за разпознаване на потребността от обща или допълнителна подкрепа и за ефективна екипна работа за предоставянето на личностно подкрепа.

- Обучение на класни ръководители за ефективно изпълнение на специфичните допълнителни задължения.

- Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦПППО на лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“ за групи и класове с повече от три деца или ученици със СОП (чл. 147, ал. 4 – 6 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Предоставяне на институциите и на педагогическите специалисти на информация за квалификационни възможности.

- Включване на квалификационен компонент, където това е възможно, в проекти на училищно, общинско и областно ниво.

Мярка 3 Осигуряване на методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини, както и на координиращите екипи в училищата и детските градини по чл. 7 от *Наредбата за приобщаващото образование*.

- Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от обща подкрепа за личностно развитие на дете/ученик.

- Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете/ученик.

- Подкрепа на учителите за диференцирането на подходи за обучение, които дават различни възможности за групиране на потребностите на учениците и насочване на общата и допълнителната подкрепа в най-голямо съответствие с тях.

- Провеждане на ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни затруднения по чл. 8, ал. 3, т. 1 от *Наредбата за приобщаващо образование*. От специалисти от РЦПППО.

- Консултиране по конкретни казуси.

Мярка 4 Сътрудничество между педагогическите специалисти и обмен на добри практики.

- Организиране на форуми за споделяне на опит и добри практики от педагогическите специалисти – на училищно, общинско и областно ниво.
- Провеждане на кръгли маси.
- Провеждане на дискуссионни форуми.
- Организиране представянето на опита на неправителствени организации (напр. Карин дом и др.) в прилагането на терапевтични методи и подходи към деца със СОП.

5.3. По оперативна цел 3: Организационно развитие на институциите в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

Мярка 1 Развитие на капацитета на училищата и детските градини за успешно прилагане на новата нормативна уредба.

- В изпълнение на чл. 6 от *Наредба за приобщаващото образование* детските градини и училищата включват в годишните си планове дейности, срокове и отговорници за предоставяне на подкрепа за личностно развитие и изготвят обобщен доклад за състоянието на процеса на приобщаващото образование (чл. 7, ал. 4, т. 15 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- В изпълнение на чл. 7 от *Наредба за приобщаващото образование* директорите на детските градини и училищата определят координиращ екип в институцията в началото на всяка учебна година. Ролята на координиращият екип е да организира и координира процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и дейността на екипите за подкрепа за личностно развитие.

Мярка 2 Укрепване и утвърждаване на капацитета на **регионалния екип** за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности по чл. 190 от *ЗПУО* към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование.

Мярка 3 Доразвиване на функциите на **Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование** в областта на:

- организационно и/или методическо подпомагане;
- дейности, свързани с квалификацията на педагогическите специалисти;
- дейности, свързани с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;

- специализирана терапевтична дейност /сензорна и мултисензорна стимулация, кинезитерапия, кинезиология, релационна психомоторика, невротренинг „Биофийдбек“, вестибуларен биофийдбек, аудио-визуално стимулиране, краниоелектростимулация, FM – системи, „P.E.C.S – приложения“, календарна система, арт-терапия, игротерапия, музикотерапия и ритъмтерапия, ароматерапия, трудотерапия, бобат терапия, работа по програма „Монтесори“и методика „Ремелка“ и други/
- организиране и провеждане на програми и обучения за родители.

Мярка 4 Преобразуване на ПУИ „Д-р Петър Берон“, Търговище в държавен **Център за специална образователна подкрепа** съгласно § 13 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО.

- Организиране на обучението на деца и ученици със СОП в изнесени групи в ЦСОП по реда на чл. 195 на ЗПУО.
- Създаване на координиращ екип по чл. 183 на *Наредба за приобщаващото образование*.
- Осигуряване на педагогическа и психологическа подкрепа на децата и учениците със СОП за оптимално развитие на силните страни и способностите, коригиране и компенсиране на обучителните затруднения, постигане на очакваните резултати от обучението, стимулиране на цялостното им развитие за успешна социална и професионална реализация.

Мярка 5 Развитие на общински Центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР):

- Анализи на общините, вземане на решения и предприемане на действия за разкриване на ЦПЛР;
- Проучване на възможността, необходимостта и обхвата от разкриване на дейности за обща и допълнителна подкрепа към съществуващ център;
- Делегиране на допълнителни услуги на вече съществуващи центрове.

5.4. По оперативна цел 4: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Мярка 1 Подобряване на **достъпността на архитектурната среда** в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.

Нормативно основание: чл. 106 от *Наредба за приобщаващото образование*:

ал.1 Достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез: 1. входни и комуникационни пространства; 2. помещения и пространства за общо ползване; 3. санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

ал. 2 Достъпната архитектурна среда в институциите в системата на предучилищното и училищното образование се осигурява чрез съобразяване на елементите на сградите и съоръженията със специфичните изисквания за различните видове увреждания – придвижване на дълги разстояния, по наклонени повърхности, с технически помощни средства, с водач, качване и слизане по стълби, натискане на бутони и хващане, обсег на достъпност, височина на погледа, както и със средствата за сигнализация и информация.

ал. 3 Общодостъпните помещения в сградите се свързват чрез достъпен маршрут.

- Изграждане на съоръжения за достъпност на входовете на училищата и детските градини – рамки, асансьори и пр.;
- Изграждане и адаптиране на детски площадки и съоръжения за игра в училищата и детските градини за деца със СОП;
- Изграждане на адаптирани санитарни възли в детските градини, училищата и обслужващите звена за децата със специални образователни потребности;

Мярка 2 Подобряване на **достъпната физическа среда** в образователните институции като начин за предоставяне на равен достъп до образование на децата и учениците, чрез изпълнение на нормативно определените елементи на физическата достъпност.

Нормативно основание: чл. 105 от *Наредба за приобщаващото образование:*

ал. 1 Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците.

ал. 2 Достъпната физическа среда съчетава универсалния със специализирания дизайн и има следните основни характеристики: 1. логичност – лесно откриване на архитектурните елементи в сградата; 2. видимост – висока контрастност на съществените елементи в сградата и нейните помещения; 3. подходящо осветление. ал. 3 Достъпът на физическата среда е: 1. визуален – контраст и цветове, осветление и визуална маркировка; 2. тактилен – водещи парапети, предпазни решетки, тактилни символи; 3. вертикален – преодоляване на стълби, рампи, специални асансьори; 4. хоризонтален – включва изисквания към врати, фойета, коридори, водещи линии, санитарни помещения и др.

Мярка 3 Подобряване на **специализираната подкрепяща среда** в образователните институции, съобразно нормативните изисквания (чл. 106, ал. 4 от *Наредба за приобщаващото образование*):

- Създаване и оборудване на кабинет за ресурсно подпомагане във всяко училище и детска градина, в които има деца със СОП и периодично обновяване на ресурсните кабинети с дидактични материали;
- Създаване и оборудване на подходящи помещения за специализирани кабинети за различните видове терапии /рехабилитация на слуха и говора, за логопедична работа, психологическа работа/;
- Обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух, с достатъчна осветеност, която да позволява детето или ученикът свободно да отчита по устните на учителя;
- Оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура – FM системи и други, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците;
- Осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение – брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други;
- Осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически нарушения;
- Осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с нарушения в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други);
- Организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина.
- Реализиране на проекти по Националните програми на МОН, насочени към осигуряване на съвременна образователна среда, достъпност и сигурност на средата;

Мярка 4 Осигуряване на специализиран транспорт от дома на детето с нарушение до съответната детска градина, училище или ЦПЛР. Подкрепа и наблюдение на изпълнението

на задълженията на общините за осигуряването на специализиран транспорт за децата със СОП.

Мярка 5 Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити (чл. 109 от *Наредба за приобщаващото образование*).

5.5. По оперативна цел 5: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Мярка 1 Създаване на условия за ефективен диалог между институциите относно приобщаващото образование и прецизиране на конкретните им задължения и контрола върху изпълнението им.

Мярка 2 В изпълнение на чл. 7, ал. 4, т. 15 от *Наредбата за приобщаващото образование* Регионалното управление на образованието след края на учебната година обобщава докладите от детските градини и училищата за състоянието на процеса на приобщаващото образование и предоставя информацията на областния управител и на органите на местното самоуправление.

Мярка 3 Създаване на работещи практики за изпълнение на нормативните изисквания за уведомяване на отделите за закрила на детето от страна на училищата и детските градини:

- *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 48, ал. 3 – При отказ от страна на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, да изрази съгласие за дейностите по чл. 41, т. 2, 5 и 7 (използването на посредник, включване в група за социални умения, наставничество), да окаже съдействие или да подпомогне реализирането на дейностите по чл. 41, директорът на институцията писмено уведомява отдела за закрила на детето по местоживеенето на детето или ученика.
- *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 58, ал. 2 – Директорът на училището задължително писмено уведомява родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, за откриването на процедура по налагане на санкция, а в случаите на налагане на санкция „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в

самостоятелна форма на обучение“ – и съответните териториални структури за закрила на детето.

- *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 60, ал. 1 – Когато педагогическият съвет е идентифицирал за ученика риск от отпадане от училище, преди налагане на санкцията „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“ или на мярката по чл. 49, ал. 3, директорът уведомява отдел „Закрила на детето“ в дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеенето на ученика, за присъствие на негов представител на изслушването с оглед защита на правата и интересите на ученика.

- *Наредба за приобщаващото образование*, чл. 72, ал. 2 – В случаите на несъгласие на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, с предложената допълнителна подкрепа за личностно развитие на детето или ученика, независимо че въз основа на оценката на индивидуалните потребности по ал. 1 е установена такава необходимост, и за предотвратяване на риска от отпадане от училище, директорът на детската градина или училището писмено уведомява съответния отдел за закрила на детето с цел осигуряване на най-добрия интерес на детето или ученика.

Мярка 4 Създаване на устойчив механизъм в образователните институции за взаимодействие с родителите и включването им в приобщаващото образование.

Мярка 5 Развитие на ефективни форми за работа с родителите на деца и ученици в риск, деца от етнически уязвими групи, с обучителни трудности и със специални образователни потребности.

- Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на децата със СОП – консултиране с психолози, логопеди и специални педагози, провеждане на тренинги и др.;
- Организиране срещи на родители със сходни проблеми за обмяна на опит и полезна информация;
- Организиране и провеждане на програми за домашни посещения с цел подкрепа и консултиране с психолози, логопеди, специални педагози.
- Привличане и използване ресурса на родителите за обогатяване на възможностите за въздействие, социализация и развитие – включване в екипи, извънкласни форми и групи, интелектуален, финансов, емоционален ресурс и т.н.
- Прилагане на разнообразни и ефективни подходи за информиране на родителите за възможностите за обща подкрепа за личностно развитие и тяхната роля в процеса.

- Провеждане на срещи с родителите/настойниците на децата и учениците с екипа за подкрепа за личностно развитие, с оглед предоставяне на актуална информация за състоянието на ученика, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на обективна оценка на образователните потребности от екипа от специалисти.
- Развитие на практиката за назначаване на социален работник в училищата и детските градини, който да изпълнява функцията на медиатор между семейството, обкръжението на детето/ученика и образователната институция (чл. 115 от *Наредба за приобщаващото образование*).
- Информирание на родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII и X клас и съвместен избор на най- благоприятна възможност за образование.
- Определяне на ден в месеца за организиране на „Отворени врати“ в ДГ/училище за посещение на родители;
 - Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им (консултации, допълнително обучение, форми за извънкласни и извънучилищни дейности).
 - Работа с родителите и настойниците, които възпрепятстват децата редовно да посещават училище. Създаване на „Училище за родители“ (в учебните заведения и/или на общинско ниво).
 - Осигуряване на адекватна и достатъчна информация за родителите за процеса на приобщаващото образование на институционалните сайтове и даване на възможност за избор на най-добрите варианти за личностно развитие на децата им.

Мярка 6 Работа с родителите на деца и ученици с изявени дарби:

- Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето;
- Създаване и поддържане на общински сайтове с подробна информация за институции, специалисти, форми (конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.), насочващи към развитие на дарби и таланти.
- Разяснителни и информационни кампании за предлаганите услуги за деца с изявени дарби, специалисти в различните сфери на развитие и общински програми и мерки за стимулиране на деца с изявени дарби;
- Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантливи деца.

- Организиране на съвместни прояви на деца и родители с личности, развили творческите си занимания от детската възраст в професия;
- Стимулиране на дейности сред природата, включващи родители и деца, свързани с формиране на здравословен начин на живот и овладяване на модели за позитивно и съзидателно развитие на личността.

Мярка 7 Подобряване на координацията и сътрудничеството между институции по отношение на работата с децата в риск и деца, жертви на насилие:

- Прилагане на *Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция*;
- Прилагане на *Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище*, утвърден със заповед № РД09-1871/18.12.2015 г. на министъра на образованието и науката.
- Съвместни дейности на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с ОЗД и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) в подкрепа на деца с рисково поведение и жертви на насилие (периодични срещи, планове за действие, годишни анализи).
- Провеждане на срещи-разговори в училищата, с участието на ученици и представители на МВР, ОЗД, МКБППМН;
- Образователни програми и кампании в училище и/или в рамките на ЦОП и/или МКБППМН за превенция на рисково поведение (агресия; насилие; отклоняващо се и рисково поведение на деца и ученици);
- Провеждане на кампании срещу зависимостите (конкурси за написване на есета, рисунки и др. по повод: 31 май – световен ден без тютюнев дим; 26 юни – Международен ден за борба със злоупотребата и нелегалния трафик на наркотици; 18 октомври – Европейският ден за борба с трафика на хора; 1 декември – световен ден за борба със СПИН и др., разработка и разпространение на информационни материали под формата на флаери, дипляни и др.)
- Организиране на хепънинги.

Мярка 8 Взаимодействия между участниците в образованието и институциите по отношение на отпадането от училище. Обединяване на усилията за връщане в образованието на отпаднали ученици:

- Ангажиране с конкретни мерки на обществените съвети, ученическите съвети, ученици и родители-доброволци в дейности, насочени към приобщаването на ученици

в риск, ученици в неравностойно положение и подпомагането им да намерят и заемат своето място в училищния живот и в обществото.

- Провеждане на тематични игри и беседи от ученици в горен курс на ученици в начален и среден курс.
- Използване на пълния потенциал на наставничеството за работа с ученици, застрашени от отпадане от образователната система;
- Развитие на целодневна организация на учебния процес, като инструмент за превенция на отпадане от училище, за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси;
- Сътрудничество с библиотеките, мерки за повишаване на грамотността в полза на предотвратяване на обучителните трудности и отпадане;
- Училищното ръководство да съдейства на учениците от училищния парламент да получават подкрепа и от органите на местно самоуправление при техни инициативи, свързани с живота на общността;

5.6. По оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.

Мярка 1 Дейности, насочени към местната общественост, за преодоляване на непознаването и предразсъдъците, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности:

- Провеждане на разяснителни кампании, чрез които да се даде яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефект за всички деца. В основата на кампаниите да стои идеята, че всяко дете със специални нужди има реалните възможности да води един пълноценен и сравнително независим живот, стига да бъде подкрепено своевременно и да му бъде предоставена тази възможност.
- Организиране на срещи с родителите в детските градини и училищата на територията на областта. Целта на срещите е родителите на деца без специални образователни потребности да разберат, че децата със СОП не представляват опасност за останалите деца и ученици, че всички деца могат да учат и че няма „необучаеми“ деца.
- Работа с родителските общности за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси и децата със СОП.
- Промяна на нагласите в училищата и детските градини, в които да възприемат индивидуалните различия между децата като източник на богатство и разнообразие, а не като проблем.

- Организиране на благотворителни акции в подкрепа на децата в неравностойно положение.

Мярка 2 Дейности за осигуряване на достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и възможността им да избират тези, които в най-точно подпомагат личностното им развитие, като част от условията за равен достъп до образование (чл. 104 и 107, т. 2 от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Организиране на кампании за информиране на семействата на деца с увреждания за правата, задължения и възможностите за ранно включване на децата в образователната система.
- Информационни материали и кампании за разясняване на възможностите на разнообразните форми на обучение.
- Подобряване на информираността на семействата относно организацията и необходимите документи за образованието на децата при напускане на страната и завръщане от чужбина.

Мярка 3 Сътрудничество и изграждане на устойчиви партньорства с граждански организации в различни аспекти като квалификация на педагогическите специалисти, осигуряване на специалисти, проучвания, кампании, партньорски проекти.

Мярка 4 Провеждане на информационни кампании за привличане на млади хора със средно и висше образование от етническите малцинства за работа с деца в риск от отпадане или отпаднали от образователната система.

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Постигането на оперативните цели на областната стратегия ще се следи чрез няколко основни индикатора, свързани с основни аспекти от цялостната промяна.

6.1. Брой новоразкрити институции отговарящи за осигуряване на потребностите на децата и учениците от личностно развитие;

6.2. Брой преобразувани институции отговарящи за осигуряване на потребностите на децата и учениците от личностно развитие;

6.3. Брой детски градини и училища, организиращи качествена подкрепа за личностно развитие;

6.4. Брой педагогически специалисти, участвали в краткосрочни обучения за развитие на професионалните компетентности за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие;

6.5. Брой институции със значително подобрене на материалната база – нови елементи на достъпна архитектурна среда, разкрит кабинет;

6.6. Брой детски градини и училища, в които работят логопеди и психолози.

6.7. Брой деца и ученици, на които е осигурена качествена подкрепа за личностно развитие

След приключване на периода се провежда анкетно проучване за оценка на постигнатите резултати от прилагане на Стратегията.

7. ВРЪЗКА С ДРУГИ СТРАТЕГИИ

Целите и дейностите на настоящата областна стратегия са свързани и допринасят за постигането на целите на следните национални стратегически документи:

✓ **Стратегията за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020)**

✓ **Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етнически малцинства (2015 – 2020)**

✓ **Стратегията за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020)**

✓ **Национална стратегия за детето (2008 – 2018)**

✓ **Национална програма за закрила на детето (2016 – 2017 – 2018)**

8. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Областната стратегия се изпълнява на областно ниво от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и приноса към изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните цели и дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал .1 и 2 от *ЗПУО*, всяка община разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинския съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от ЗПУО. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 01 март на следващата година всяка община трябва да представи в областна администрация Търговище отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

За координиране на дейностите по изпълнение на стратегията, със заповед на областния управител се създава екип/комисия за мониторинг, в състава на който участват представители на всички заинтересовани страни – областна администрация, общинските администрации, Регионално управление на образованието, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование, Център за специална образователна подкрепа, Регионална здравна инспекция, РДСП, Център за кариерно ориентиране и др. Областният управител определя и ръководител на екипа. Броя и темите на заседанията и разпределението на задачите се определят от екипа под ръководството на неговия председател.

Събирането на информация за изпълнените дейности и постигнатите индикатори по изпълнение на целите на областната стратегия започва три месеца преди да изтече срокът на стратегията. В същия период започва и организацията за изготвянето на нова областна стратегия за следващия период.

Настоящата стратегия е отворена за актуализация, изменения и допълнения.